

■ PRAKTIJK

Broers en zussen in de contextuele therapie met volwassen cliënten.

De contextuele benadering van Ivan Boszormenyi-Nagy heeft veel oog voor het **intergenerationele balansen van geven en nemen**. Tekorten in de kind-ouder relatie dreigen terecht te komen bij de kinderen van de benadeelde kinderen. Zij moeten goed maken wat in de eerdere generaties onbillijk was. Dit proces wordt de **roulerende rekening** genoemd. Het is bijzonder moeilijk voor volwassen mensen om in de relatie met hun ouders de erkenning te krijgen voor de overmatige zorg die zij ooit gegeven hebben. Nog moeilijker is het om de benadeling en het onrecht in deze relaties ter sprake te brengen. De volwassen kinderen riskeren nogmaals gekwetst te worden door hun ouders die niet begrijpen waar het voor hun zoon of dochter over gaat. Zij hebben immers zelf getracht te doen wat zij konden en zien de vaak onbedoelde schade niet. Broers en zussen kunnen in deze situatie voor elkaar een welkome hulpbron betekenen. Broers en zussen zijn elkaars langste relaties in het leven. Deze **existentiële relaties** zijn immers levenslang. Broers en zussen zijn van nature elkaars concurrent. Zij ijveren voor de liefde en aandacht van dezelfde ouders. Tegelijkertijd zijn zij voor elkaar de eerste speelkameraadjes en bondgenoten.

Wanneer broers en zussen opgroeien in een tekort aan liefde, erkenning en goede zorg wordt de concurrentie scherper. Waar maar één boterham te verdelen valt is het moeilijker elkaars bondgenoot te blijven. Wanneer de relationele context onbillijk is voor kinderen gebeurt het vaak dat zij de schuld daarvoor eerder bij hun broers of zussen leggen dan bij hun ouders. De kinderlijke **loyaliteit** van een mens maakt het moeilijk zijn ouders te beschuldigen. De broers en zussen zetten dan hun stappen in het volwassen leven met een zekere wrok tegenover elkaar omwille van het geleden onrecht. Zij presenteren elkaar een rekening die eigenlijk elders thuis hoort. Tegelijkertijd zijn zij zich bewust van de verbondenheid met die broer of zus die zij zoveel kwalijk nemen. Precies daarom is dit vaak zo pijnlijk.

Het kan bijzonder helend werken wanneer broers en zussen met elkaar daarover de dialoog aangaan. Ze kunnen het werkelijke of vermeende onrecht met elkaar bespreken maar ook samen de reconstructie maken van het verhaal van hun kindertijd. Bij het maken van deze reconstructie wordt ook hun eigen geven zichtbaar, wat belangrijk is in het proces van zelfvalidatie.

Een vrouw, 40 jaar, wordt door haar jobcoach naar therapie verwezen. Ze voelt zich niet goed in haar job maar slaagt er niet in werk te maken van een meer passende stap in haar carrière. Het eerste gesprek maakt mij duidelijk dat niet daar haar prioriteiten liggen. Haar aandacht gaat vooral naar haar ouders, zestigers,

die op het landbouwbedrijf van de familie wonen. Ze maakt zich zorgen over haar moeder want ze vreest dat bij conflicten vader gewelddadig wordt. Het koppel kampt met zware financiële problemen, mede door de zware boetes die vader opliep bij zijn niet zo zuivere manier van bedrijfsvoering. Mijn cliënte is niet vrij om voor zichzelf en haar eigen gezin te zorgen, haar aandacht gaat te zeer naar haar ouderlijke huis. Zij is de oudste van 5 kinderen. Er zijn nog 3 zussen en een broer, de jongste in de rij. Ik vraag haar of zij haar broer en zussen kan vragen haar te helpen in de therapie. Wie zou het eerst bereid zijn haar te helpen? Zij kiest één zus uit en nodigt haar uit voor een gesprek. Deze zus beschikt over een schat aan informatie die ons helpt een reconstructie te maken van de familiegeschiedenis.

We bespreken de mogelijkheid ook de andere zussen en de broer erbij te betrekken. Dat is niet zo evident want er is toch enige vermindering en verwijdering tegenover de anderen. Er is twijfel over de broer en één zus maar de dag van de volgende afspraak verwittigt mijn cliënte mij dat ze alle vijf aanwezig zullen zijn. Ze heeft het gepresteerd ze alle op te zoeken en uit te nodigen om haar te helpen in de therapie.

Wat volgt zijn enkele ontroerende sessies waarin zichtbaar wordt hoe elk van deze mensen in stilte probeert bij te dragen tot het welzijn van hun ouders en tegelijkertijd probeert een eigen relationeel en familiaal leven op te bouwen. Eén van de zussen treedt op als advocaat van vader en zij helpt de anderen een meer genuanceerd beeld te krijgen van de man. Zij vraagt haar zussen of zij ooit aan vader hebben gevraagd hoe het met hem gaat. Zij vertelt op een aangrijpende manier wat er gebeurt wanneer zij met vader een wandelingetje maakt naar de wei. De zoon, die het bedrijf zal overnemen, legt aan zijn zussen uit wat maakt dat hij zijn ouders financieel ondersteunt en hoe de kaarten moeten liggen om het bedrijf weer gezond te maken. Bij het begin van dit proces stond elk alleen en zagen ze elkaars bijdrage als niet constructief. Zij streden om wiens versie de juiste was. Na de gesprekken kunnen zij de verschillen zien en merken ze dat ze niet alleen staan met hun zorgen maar elk op een eigen manier proberen bij te dragen tot het welzijn van hun ouders. Zij vinden elkaar terug als volwassen mensen.

Enkele maanden na dit proces neemt mijn cliënte opnieuw contact. Ze vertelt me dat ze ondertussen elders werkt en dat ze goed zit in haar vel.

In dit verhaal is de **actie** erg belangrijk. Enkel en alleen al het contact nemen met de zussen en broer is voor mijn cliënte pure therapeutische winst. Het proces van **zelfafbakening** - de definiëring van het zelf - verloopt via de relatie met andere zelden. Ook het ondernemen van actie levert zelfvalidatie - het verwerven van zelfwaarde en de innerlijke vrijheid om keuzes te maken - op. Door de reconstructie van de geschiedenis van hun ouders werden stappen gezet in het proces van **ontschuldiging**, zodat de kinderen als slachtoffer niet langer blijven leunen op het aanrekenen van de schuld aan hun ouders. De ouders zelf werden niet rechtstreeks

betrokken in dit proces. Dit was een keuze van de kinderen. Er werd wel over gesproken maar het stond van bij het begin vast dat dit te snel was. Dit is een kwestie van **timing**. Het was ook niet zo dat na de gesprekken met de kinderen alle thema's die tussen hen lagen volledig uitgeklaard waren. Het doel was mijn cliënte te helpen met haar probleem rondom haar professionele carrière. Eens dit naar haar tevredenheid was geëvolueerd waren we klaar met de therapie.

In het volgend verhaal werd een ouder wel rechtstreeks betrokken in de therapie.

Een andere vrouw, eveneens 40, komt in therapie. Zij kan het niet verdragen dat haar vader, die sinds een jaar weduwnaar is, af en toe bij haar gezin onaangekondigd langs komt. Zij weet geen blijf met de gevoelens daaromtrent. Ze vertelt me hoe haar autoritaire vader vroeger buitenechtelijke relaties had en ze kan niet verdragen dat hij nu moeder na haar overlijden op een voetstuk plaatst. Mijn cliënte heeft ook nog een jongere zus die ze beschrijft als de rebel van het gezin. Zij zelf is eerder het zorgende kind en dat speelt haar enorm parten. Ik vraag haar of ze het ziet zitten haar zus uit te nodigen om haar te helpen in de therapie. Ze doet dat en gedurende enkele sessies reconstrueren we het verhaal van hun kindertijd. Ze merken dat ze eigenlijk verwijderd geraakt zijn van elkaar en allebei eenzaam de last van de zorg voor hun bedrogen moeder en het gevoel door vader niet erkend te zijn hebben gedragen. Op een dag spreken we over de mogelijkheid ook vader uit te nodigen. Na dat gesprek rijden de zussen prompt naar hun vader en nodigen hem uit. De volgende keer is de man aanwezig met de mededeling dat hij door zijn dochters werd gedwongen aanwezig te zijn. Ik vraag hem wat maakt dat hij, een vrij man zijnde, toch besloten heeft op hun dwingend verzoek in te gaan. Daar heeft hij geen antwoord op. Gedurende de volgende sessies spreken deze drie mensen over de geschiedenis van hun gezin. De oudste dochter kan haar vader vertellen welke last zij draagt. De man zit met de tranen in zijn ogen en bekent schuld. We krijgen ook een meer genuanceerd beeld van moeder: "Ons Moeke was geen heilige."

Ik heb de gewoonte aan mijn cliënten te vragen wat ze gaan doen na het gesprek. Deze familie gaat telkens iets drinken in een café. Bij het vierde gesprek met de zussen en hun vader komt dit weer ter sprake. Het blijkt dat zij verder praten over waar het in de therapie over ging. Dit is een teken dat ze mij niet meer nodig hebben om de dialoog verder te zetten. Ik doe de suggestie de volgende keer meteen samen naar het café te gaan in plaats van de omweg via de therapiekamer te maken. Ze zijn het ermee eens. Kort daarna zetten we een punt achter de therapie.

Wanneer ik veel later mijn cliënte toevallig ontmoet komt ze spontaan op me af om me te bedanken en te vertellen dat het goed gaat met haar vader, haar zus en zichzelf.

Bovenstaande verhalen zijn een illustratie van enkele contextuele premissen:

Mensen groeien in **dialoog** met de mensen met wie zij door het leven verbonden zijn.

Wanneer mensen stappen zetten naar dialoog verwerven zij **zelfvalidatie**. Het proces van zelfvalidatie leidt tot het "**verdiennen van vrijheid**" bij het maken van levenskeuzes.

In deze processen speelt het vertellen en hervertellen van verhalen een belangrijke rol. Op die manier co-construeren de broers en zussen hun eigen familiegeschiedenis en onrechtstreeks ook hun eigen identiteit. De verschillen in die verhalen hoeven niet te worden uitgevlakt. Integendeel: de verschillen nuanceren een verarmd beeld van de relationele werkelijkheid. Zij maken een mens van wat verworpen was tot een karikatuur. Zij helpen elkaar zichzelf te zien als een gevend kind, als een verantwoorde-lijke ouder, als een zorgzame zus of broer.

Paul Heyndrickx

Paul Heyndrickx is binnen Balans opleidingsverantwoordelijke contextuele hulpverlening en begeleiding, co-opleidingsverantwoordelijke contextuele therapie en supervisor in hulpverlenend werken met de cliënt in zijn context, gezinsgericht werken en gezinsbegeleiding.

Literatuur

- Boszormenyi-Nagy, I en Krasner, B. (1994) Tussen geven en nemen. Over contextuele therapie. Haarlem: De Toorts
- Tilmans-Osty, E. en Meynckens-Fourez, M. (Red) (2008) De potentiële kracht van broer-zusrelaties. Een blinde vlek in de hulpverlening. Leuven: LannooCampus.
- van de Eerenbeemt, E-M, (2003) De liefdesladder. Over familie en nieuwe liefdes. Amsterdam - Antwerpen: Archipel